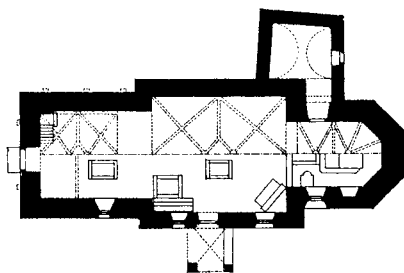

KAPELA SV. JURJA,
TLOCRT, ZVONIK I SVOD

U Hrvatskome državnom arhivu sačuvana je njegova pjesmarica pod naslovom *Sbirka narodnih ilirskih pesmah popisanih trudom Pavla Belasa, godine 1839. u Zagrebu*.

LIT.: S. Laljak, Župnik Pavao Belas (1820–1883), uz 120-godišnjicu smrti, Zatrešićki godišnjak, 13(2003). • A. Szabo, Brdovečki župnik Pavao Belas – hrvatski preporoditelj i prijatelj bana Josipa Jelačića, Brdovečki zbornik, 2(2003).

M. IVANJEK

Belčić, Vjekoslav, pravnik i crtač (Donja Voća, 1863 – Zagreb, 22. I. 1931). Gimnaziju je polazio u Varaždinu, a pravo završio u Zagrebu, gdje je radio pri Sudbenome stolu, potom je djelovao kao kotarski sudac u Varaždinu, Klanjcu, Garešnici, Slunju, Daruvaru i Donjoj Stubici, gdje je bio predsjednik suda. Također je bio vijećnik Sudbenoga stola u Varaždinu (od 1912), Banskoga stola (od 1918) i Stola sedmorice (1924–28) u Zagrebu. Za studija je radio kao nastavnik crtanja, a crteže je objavljivao u *Viencu*. Njegova likovna djela nalaze se u obiteljskim zbirkama u Varaždinu i Zagrebu.

LIT.: Z. Šenoa, Belčić, Vjekoslav, Hrvatski biografski leksikon, 1, Zagreb 1983. R.

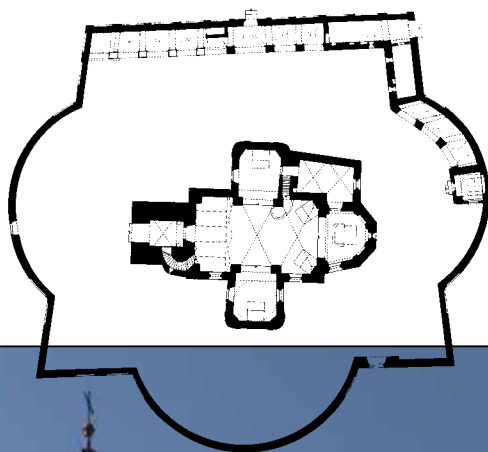
Belec, naselje u sastavu grada Zlatara, sjeveroistočno od uprav-noga središta; 316 stanovnika. Izdužena oblika, razvilo se na južno-me prigorju Ivanščice, podno srednjovjekovne utvrde → Belecgrad. Stara župna crkva sv. Jurja u sjevernome dijelu naselja spominje se 1334. u popisu župa Zagrebačke biskupije kao *ecclesia sancti Georgi de Belch*. Od prvotne jednobrodne romaničke crkve, građene od ka-mena klesanca, preostao je dio koji je vjerojatno oko sredine XIV. st. nadograđen i ureden za zvonik. Tome dijelu prigraden je u XIV. st. brod, isprva natkriven tabulatom, i poligonalno svetište nadsvođeno gotičkim križnim svodom. Potkraj XV. st. sagrađen je u brodu mreža-sti svod koji sapinju zaglavni kamenovi i podržavaju konzole rustične obradbe u obliku ljudskih glava. Iz toga je razdoblja i bočni ulaz, kojemu je u XVII. st. prigraden portik. Gotička menza u svetištu (u Hrvatskoj rijetkost) potječe iz XIV. st. Oltar sv. Jurja (XVII. st.) jedini je sačuvani oltar od nekadašnjih četiriju baroknih oltara koji su se nalazili u kapeli. Po vizitacijama, u sredini je bio kip sv. Jurja između evanđelista Ivana i Marka koji stoje na konzolama. Povrh je bila atika. Od cijeloga oltara ostao je netaknut samo donji dio retable, tako da

OLTAR SV. BARBARE, OKO 1743, ŽUPNA CRKVA SV. MARIJE SNJEŽNE

ŽUPNA CRKVA SV.
MARIJE SNJEŽNE,
I TLOCRT CRKVE

BELEC

CINKTOR, 1763, ŽUPNA CRKVA SV. MARIJE SNJEŽNE

središnji dio zauzima tabernakul s anđelima lučonošama. U zidu svetišta nalazi se rustično klesana gotička kustodija. Djelomice očuvane zidne slike, iz triju različita razdoblja, nalaze se u svetištu i u brodu: strogo frontalno slikana poprsja Krista i sv. Ivana Krstitelja iz prve polovice XIV. st. zadržavaju romanički način izražavanja; svetački lik u usjeku prozora u svetištu ostatak je gotičkoga slikarstva XV. st., a slike slabije kvalitete na poljima mrežasta svoda u brodu nastale su potkraj XVII. st. Jugoistočno od kapele sv. Jurja nalazi se zgrada župnoga dvora, podignuta 1755, jedan od važnijih primjera barokne kurijalne izgradnje, s izvorno sačuvanim unutrašnjim rasporedom. Jednokatnica, građena pretežito od kamena, završena je dvoslivnim krovštem odsječenih vrhova. U tlocrtu je pravokutna oblika s pročeljem okrenutim na zapad. Osnovna škola u Belcu, osnovana 1842, na današnjoj lokaciji nalazi se od 1882; nova školska zgrada, izgrađena 1950-ih, poslije je više puta dograđivana. DVD Belec osnovan je 1927, a KUD Belec 2014.

crkva sv. Marije Snježne. Hodočasnička crkva (od 1786. i župna) u južnome dijelu Belca, posvećena Majci Božjoj Snježnoj, čije je čašćenje povezano s predajom o nastanku rimske bazilike sv. Marije Velike (*Santa Maria Maggiore*) na brežuljku Eskvilinu. Po predaji, u noći 3. VIII. 352, Blažena Djevica Marija ukazala se papi Liberiju i rimskom patriciju Ivanu te im naložila da joj podignu crkvu na mjestu na kojem preko noći padne snijeg. O čudesnome događaju koji je prethodio gradnji belečke crkve, u rukopisnome djelu *Opis nove crkve Blažene Djevice Marije pod nazivom Snježne* (*Descriptio Novae Ecclesiae Beatissimae Virginis Mariae sub titulo ad Nives*), sastavljenome 1758, izvješćuje mjesni župnik Pavao Kunek, koji navodi da je nakon Marijina ukazanja župniku Jurju Dudiću plemkinja Elizabeta Keglević (udovica Jurja Erdődyja) upravo na tome mjestu odlučila podignuti kapelu (1674). Osnovni tlocrtni oblik crkve, osobito nepravilna poligonalna apsida, upućuje na mogućnost pregradnje starije, gotičke građevine. Crkva u Belcu svoj je današnji oblik dobila u pregradnji provedenoj između 1739. i 1742, kada je dovršen pročelni zvonik (započet 1708), te kada su dograđene bočne kapele (Sv. krunice i sv. Stjepana Prvomučenika) i sakristija, a brod je zaključen križnim bačvastim svodom. Nakon posvete (1759), crkva je okružena prostornim cinktorom (1763) s pravokutnim kulama, koji je s unutrašnje strane dijelom rastvoren arkadnim trijemom. Osobitu vrijednost crkvi Majke Božje Snježne daje cjelovito barokno uređenje unutrašnjosti s iluzionističkim zidnim oslikom pavlinskoga slikara I. K. Rangera

i raskošnim crkvenim namještajem, radom štajerskih i domaćih kipara. Zidni oslik (1741), pri kojem se Ranger koristio iskustvima *quadrature* (slikane arhitekture) preuzetima iz priručnika isusovačkoga arhitekta i slikara Andree Pozza, prekriva cjelokupnu unutrašnjost crkve i sakristije. Svojom ikonografijom obuhvaća prizore iz Marijina života koji se nižu od svetišta prema zapadnomu zidu crkve. Na svodu apside iznad glavnoga oltara prikazani su *Marijino uznesenje* i *Krunidba*, dok veliki medaljoni u brodu sadržavaju prizore *Ukazanja Blažene Djevice Marije patriciju Ivanu i njegovoj supruzi* te *Marijina prikazanja u Hramu*. Te prizore okružuju manji medaljoni u susvodnicama, s prikazima četvorice evanđelista, *Navještenja*, *Pohoda Marije Elizabeti*, *Poklonstva pastira*, *Poklonstva kraljeva*, *Obrezanja Kristova* i *Bijega u Egiptu*. U prizoru *Marijina ukazanja* zanimljiv je vjeran prikaz začelja rimske bazilike sv. Marije Velike, a u likovima patricija Ivana i njegove žene po nekim autorima prepoznaju se portreti donatorskoga para, podbana Adama Najšića i njegove supruge Cecilije Matačić. Svod u kapeli Sv. krunice (strana evanđelja) rastvoren je prikazom neba s anđelima, a u manjim, monokromnim medaljonima prikazane su alegorije vrlina (*Snaga*, *Milosrđe*, *Vjera* i *Ufanje*). U donjem dijelu svoda nasuprotne kapele sv. Stjepana (strana poslanice) odvija se prizor svečeva kamenovanja ispod prikaza Presvetoga Trojstva okruženoga anđelima i oblacima. Monokromni medaljoni prikazuju pak prizore iz svečeva života. Na svodu i zidovima sakristije prikazani su crkveni oci, alegorija Crkve i monokromni prizori iz Novoga zavjeta (*Krštenje Krystovo*; *Svadba u Kani*; *Sv. Petar ozdravljuje bromoga*; *Sv. Petar ozdravljuje bolesnoga*; *Apostoli ozdravljaju bolesnike*; *Marija Magdalena pere Isusu noge*). Raskošna kiparska i drvorezbarska oprema crkve povezuje se s vrsnim baroknim umjetnicima, a njezini donatori dolaze iz redova visokoga hrvatskog, tj. zagorskoga plemstva i crkvenih velikodostojnika. Glavni je oltar rad nepoznata štajerskog majstora (možda Filipa Jakova Strauba), podignut 1743. Donatori njegove izgradnje bili su supružnici, podban Baltazar Bedeković i Helena Rozalija Somogy, a polikromaciju i pozlatu oltara platio je potpukovnik I. Bedeković Komorski. U podnožju bogato ukrašena baroknog oltara kiparski su prikazi dvaju atlanta ogrnutih lavljim kožama (*Samson* i *Herkul*), a u njegovu središtu nalazi se kip *Marije Immaculate*, rad varaždinskoga kipara Ivana Pittnera, koji je izvorno stajao na starome glavnom oltaru belečke crkve (1729). Marijin kip, okružen sunčevim zrakama, podupiru figure svetih triju kraljeva (Baltazara, Melkiora i Gašpara), kojima je na lijevome kraju pridružen kip svetoga ugarskog kralja

OSTATCI SREDNJOVEKOVNE UTVRDE, I TLOCRT UTVRDE

Stjepana. Krajnje bočno prikazana su dva anđela s plemićkim grbovima obitelji Bedeković i Somogy. U gornjem dijelu oltara, oko okula okružena zrakama i figurama Presvetoga Trojstva, raspoređen je niz anđela te kipovi svetica Helene Križarice i Rozalije. Uz trijumfalni luk pred ulazom u svetište postavljena su dva oltara – pandana, atektonskoga tipa. Onaj na lijevoj strani (strana evanđelja) posvećen je sv. Josipu, a oko 1743. dao ga je postaviti grof I. F. Čikulin. Gotovo dvadeset godina poslije (1761) njegovu je pozlatu i polikromaciju naručila Cecilija Cvetanović. Središnje mjesto na oltaru zauzima skulptura sv. Josipa, okružena sunčevim zrakama, oblacima i anđelima iznad kojih je, također u vijencu od oblaka, polufigura Blažene Djevice Marije. Na donjim zavijutcima, bočno postavljenih, uspravljenih voluta, posjednuti su kipovi svetih evanđelista, Mateja i Ivana. Gornji dio oltara krase kipovi malenih anđela i grb donatora. Naručitelj nasuprotnoga oltara (strana poslanice), posvećenoga sv. Barbari (oko 1743), bio je zagrebački podžupan Nikola Vojković, dok je polikromaciju i pozlatu platila C. Matačić (također 1761). Kiparsku opremu ovoga oltara, konstrukcijom te rasporedom ornamentalnih motiva i kipova jednaka oltaru sv. Josipa, uz kipove anđelčića i donatorski grb, čini središnji kip sv. Barbare, omeđen svetim evanđelistima Lukom i Markom (potonji je nestao te je na njegovu mjestu danas kip anđela), te nadvišena polufigura Krista. Oltari sv. Josipa i sv. Barbare, kao i monumentalna propovjedaonica (1742), pripisani su Josipu Schokotniggu, jednom od vodećih gradačkih kipara toga razdoblja. Izradbu propovjedaonice naručio je belečki župnik Pavao Kunek (1742), a sredstva za pozlatu i polikromaciju donirao je potpukovnik I. Bedeković Komorski (1743). Vanjska ploha njezine govornice ukrašena je virtuozno izrađenim reljefnim prizorima iz Staroga zavjeta (*Ples oko zlatnoga teleta; Noina žrtva; Jakovljeva san*), koje omeđuju na volutama posjednute figure proroka Izaije i Jeremije. Baldahin krase skulpturalni prizor u kojem Bog Otac predaje Mojsiju ploče Zakona. Posve lijevo kip je Arona. Govornicu i baldahin povezuje reljefna stijena s kipovima Kaleba i Jošue s kanaanskim grozdom. Oltar Sv. krunice u lijevoj bočnoj kapeli (strana evanđelja) dao je oko 1745. postaviti kaločki nadbiskup Gabrijel Herman Patačić. Središnji dio oltara zauzima kip Marije s Djetetom koja krunicu pruža dominikanskim svecima, Dominiku i Katarini Sijenskoj. Prizor okružuje petnaest kartuša s oslikanim Otajstvima Sv. krunice, a podupiru ga kipovi svetih Ivana Nepomuka i Franje Ksaverskoga, postavljeni između parova stupova. U središtu gornjega dijela posjednuta je figura Boga Oca okruženoga

anđelima i anđelčićima, a pred zaključnim vijencem izveden je grb donatora. Njegov pandan u nasuprotnoj kapeli, posvećen sv. Stjepanu Prvomučeniku, dao je podignuti veliki prepozit Zagrebačkoga kapto-la i naslovni beogradski biskup Stjepan Puc (oko 1745). Središnji kiparski prikaz svečeve apoteoze popraćen zrakama, oblacima i anđeoskim glavicama, omeđuju kipovi svetih apostola, Andrije i Jakova st. U gornjemu dijelu oltara, omeđena posjednutim anđelima i nadvišena anđelčićima s donatorovim grbom, lebdi golubica Duha Svetoga, okružena oblacima, anđeoskim glavicama i zrakama. Veći dio skulptorske dekoracije oltara Sv. krunice i sv. Stjepana Prvomučenika moguće je povezati s krugom Josipa Schokotnigga, a kipovi Marije s Djetetom te svetih Dominika i Katarine Sijenske pripisuju se varaždinskomu kiparu Ivanu Adamu Rosembergeru. I drvena ograda belečke crkve ukrašena je kipovima i ornamentalnim motivima (1742). Manji kipovi, raspoređeni u simbolički prizor pojašnjen latinskim napisima, prikazuju Adama i Evu uz stablo spoznaje u središtu te, na krajevima, Majku Božju i arkandela Gabrijela u prizoru *Navještenja*. Ovi kipovi povezuju se sa zagrebačkim kiparom Josipom Weinachtom. Orgulje na pjevalištu (1863) rad su majstora J. Smollea iz Pregrade. Uz kiparsku opremu unutrašnjosti crkve sv. Marije Snježne, valja spomenuti i stariji, kameni kip Majke Božje Žalosne (oko 1675), pripisan varaždinskomu kiparu I. J. Altenbachu, koji je izvorno stajao na kamenome stupcu u blizini crkve. Kip je poslije smješten u nišu na crkvenome pročelju, a ostatak kamenoga stupca s reljefnim prikazima sv. Josipa i sv. Antuna Padovanskoga koji u naručju drže maloga Isusa, uzidan je u desni ugao pročelnoga zida cinktora. Liturgijska oprema crkve uključuje pozlaćenu srebrnu monstrancu (1775), četiri kaleža iz XVII. i XVIII. st. te dvije misnice (kazule) iz XIX. st. U brodu je crkve prilikom iskopa drenaže (1996/97) pronađen kamen s djelomično sačuvanim reljefnim prikazom dvaju svetaca, nepoznata podrijetla, koji se datira u drugu polovicu XII. ili početak XIII. stoljeća.

LIT.: Gj. Szabo, Spomenici kotara Krapina i Zlatar, Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva, nova serija, 13(1913–14). • V. Noršić, Opis nove župne crkve Bl. Dj. Marije u Belcu g. 1758., Rad JAZU, 1952, 44. • I. Maroević i Lj. Smilagić, Konzervatorski radovi u crkvi sv. Marije Snježne u Belcu, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1(1975). • Krapinsko-zagorska županija – Umjetnička topografija Hrvatske, 4, Zagreb 2008. • D. Baričević, Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske, Zagreb 2008.

D. ŠOUREK

Belegrad (Belec), srednjovekovna utvrda na južnim obroncima Ivanšćice, sjeverno od istoimena naselja. U povijesnim izvorima